

Handlingsplan för en giftfri vardag 2011–2014

Skydda barnen bättre
Kemikalieinspektionen

Handlingsplan för en giftfri vardag 2011–2014

Skydda barnen bättre

Best.nr. 511 003

Sundbyberg, mars 2011

Utgivare: Kemikalieinspektionen ©

Beställningsadress: CM Gruppen, Box 11063, 161 11 Bromma

Tel: 08-5059 33 35, fax 08-5059 33 99, e-post: kemi@cm.se

Foto: Kemikalieinspektionen, Carl Myrén och Mikael Gustafsson.

Detta dokument kan laddas ned som pdf på www.kemikalieinspektionen.se

Förord

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag¹ att ta fram en handlingsplan för en giftfri vardag. I uppdraget ingår att redovisa vilka åtgärder som behövs under åren 2011 – 2014 för att minska risken för att människor i sin vardag ska utsättas för farliga kemikalier. Kemiska risker i arbetsmiljön ingår inte i uppdraget. Att minska de kemiska riskerna i vardagen är ett steg på väg mot riksdagens miljö kvalitetsmål Giftfri miljö.

Handlingsplanen ger bättre förutsättningar för att minska riskerna med farliga kemikalier i vår vardag. Vi kommer under åren 2011 – 2014 särskilt att satsa på att farliga ämnen begränsas genom att EU:s lagstiftning skärps. Vi kommer att öka tillsynen av farliga ämnen i varor och ha dialoger med näringslivet för att minska riskerna med kemikalier i varor. Vi kommer att ha fokus på barn och ungdomar, eftersom de ofta är mer sårbara än vuxna för påverkan från kemikalier.

Genomförandet av handlingsplanen kommer att innebära samarbete med andra myndigheter, näringslivet, forskarsamhället, miljöorganisationer och konsumentorganisationer. Jag är övertygad om att samarbetet under de kommande åren kommer att leda till att vi tillsammans kan hitta ytterligare sätt att minska risken för att människor ska utsättas för farliga kemikalier i sin vardag.

Nina Cromnier
Generaldirektör

¹ Uppdrag till Kemikalieinspektionen om framtagande och genomförande av handlingsplan för en giftfri vardag. Regeringsbeslut 2010-12-22.

Innehållsförteckning

Ett steg mot en giftfri miljö	5
Viktigt att skydda barn och unga	5
Ökad exponering.....	6
Kraftfulla åtgärder behövs	6
Allt fler kemikalier i vardagen	8
Kemikalieproduktionen ökar	8
Vi utsätts för fler kemikalier.....	8
Kemiska risker i vår vardag.....	9
Kemiska produkter.....	9
Kosmetiska och hygieniska produkter.....	9
Byggvaror och byggmaterial	9
Kläder och andra textilier	9
Elektronik, elektriska apparater och verktyg.....	10
Leksaker.....	10
Bekämpningsmedel.....	10
Förorening av livsmedel och dricksvatten.....	11
Åtgärder som krävs	11
Forskning behövs för att förebygga skador	11
Kunskapen om vilka kemikalier som är farliga måste öka.....	12
EU:s lagstiftning behöver skärpas	12
Myndigheternas tillsyn måste öka	13
Företagen är ansvariga för att deras produkter är säkra.....	13
Internationellt samarbete är viktigt.....	14
Bilaga 1 Handlingsplan för en giftfri vardag.....	15

Ett steg mot en giftfri miljö

Kemikalieanvändningen har starkt bidragit till ett ökat välbefinnande i många av världens länder, men har även orsakat skador på människors hälsa och i miljön. Effektiva förebyggande åtgärder har ofta saknats. Det är viktigt att förebygga skador så långt det är möjligt.

Ofta har den tekniska utvecklingen gått så snabbt att både skyddslagstiftning och forskning om risker har kommit först när människa och miljö redan har skadats. Idag går t.ex. utvecklingen av nanomaterial mycket snabbt. Vi kan vara på väg att göra om tidigare misstag, eftersom lagstiftning och forskning om nanomaterialens risker släpar efter. Det kan även på sikt innebära bakslag för en teknik som också kan innebära stora möjligheter för hälsa och miljö, t.ex. inom medicin och reningsteknik.

Vi vet att människor i sin vardag utsätts för kemikalier som är cancerframkallande eller farliga på andra sätt. Kemikalier i kläder och skor kan till exempel orsaka livslånga allergiska besvär. Ofta kan vi idag inte bedöma hur stora riskerna är för olika typer av skador. Det gäller särskilt för allvarliga långsiktiga skador som cancer och påverkan på människans fortplantning. Vi vet att kemikalier i vissa fall kan samverka på ett sådant sätt att risken kraftigt ökar. Trots detta bedöms i dagens lagstiftning i regel risken utifrån en kemikalie i taget, utan att möjliga kombinationseffekter beaktas.

Viktigt att skydda barn och unga

Kemikalieinspektionen anser att det är särskilt viktigt att skydda barns och ungdomars hälsa från skador av kemikalier. I detta ingår också att skydda människans fortplantning, t.ex. att kemikalier inte ska skada våra möjligheter att få barn. Åtgärder som gör att barn och ungdomar skyddas innebär ofta att också vuxna skyddas från kemiska risker i vardagen.

Det finns flera skäl till att barn och ungdomar kan vara mer sårbara än vuxna för påverkan från kemikalier. En rad olika hormonella system samspelar för att säkra en normal utveckling. Samspelet är mycket komplext. Särskilt känsligt för störningar är den snabba utvecklingen hos det ofödda barnet. Men utvecklingen fortsätter fram till och under hela puberteten, den period då barnet utvecklas till vuxen. Kroppens hormoner styr pubertetens start och utveckling. De olika förlopp som styr utvecklingen från befruktningen av ägget till vuxen ålder kan störas av kemikalier.

Allt fler indicier tyder på att vissa kemikalier, s.k. hormonstörande ämnen, kan skada människans fortplantning, påverka det ofödda barnet och även påverka barnets senare utveckling. I studier har man sett att kemikalier kan orsaka sådana skador på djur. Undersökningar från USA och Danmark rapporterar att barn kommer betydligt tidigare in i puberteten. I Danmark har man i undersökningar även sett att yngre mäns spermiekvalitet är försämrad, vilket på sikt kan hota människans fortplantningsförmåga. Till vilken del denna påverkan på människan kan kopplas till exponering för kemikalier är fortfarande oklar.

Åtgärder måste vidtas även när det är vetenskaplig osäkerhet om riskerna. Vissa åtgärder bör syfta till att öka kunskapen om riskerna. Det kan på sikt ge en bättre grund för att fatta beslut om lämpliga åtgärder för att minska riskerna. För att förebygga risker för möjliga allvarliga skador är det dock viktigt att fatta beslut om att begränsa eventuella risker trots att beslutsunderlaget kan vara osäkert.

Barn äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin storlek. Vissa kemikalier binds till damm. De mindre barnen utforskar världen krypande, de suger och tuggar på saker för att

uppleva dem. Många leksaker och andra varor kan då avge små mängder av kemikalier. Allt detta gör att barn i förhållande till sin vikt riskerar att få i sig högre halter av många kemikalier än vad vuxna får.

Ökad exponering

Under de senaste 50 åren har de sätt på vilka barn och ungdomar utsätts för kemikalier kraftigt förändrats. Exponeringen för vissa särskilt farliga kemikalier, t.ex. bly, är idag betydligt lägre än tidigare. Samtidigt utsätts de idag för många fler kemikalier. Det sker genom att barn och ungdomar nu för tiden har ett mycket större antal leksaker, kläder, kosmetika och andra varor som innehåller många olika kemikalier. Den snabba omsättningen som nu sker av varorna bidrar också till att exponeringen blir högre. Normalt ger leksaker, elektronik och andra varor ifrån sig mindre mängder av kemikalier när de har använts en tid jämfört med när de är nya. Kläder som har tvättats flera gånger ger också ifrån sig mindre kemikalier.

Förutom att människor direkt utsätts för risker t.ex. i hemmen sker också ett läckage av farliga ämnen till miljön. Även om läckaget av ett farligt ämne från varje enskild vara kan förefalla så litet att det kan verka försumbart, så innebär de stora volymerna av varor att det totala läckaget kan vara betydande. Särskilt oroande är detta för tungmetaller och kemikalier som kan ansamlas i miljön. Utöver skador i miljön kan människor också skadas, inte minst genom förorening av vatten och åkermark. Många svenskar utsätts idag för så mycket kadmium att det bidrar till en ökad risk för benbrott och för påverkan på njurarna.

Kraftfulla åtgärder behövs

För att närma sig en giftfri vardag krävs kraftfulla åtgärder i Sverige, i EU och internationellt. EU-lagstiftningen behöver skärpas när det gäller skyddet av människor i vardagen, framförallt barn. Att förebygga skador behöver i ännu högre grad prägla lagstiftningen, allt från vilken kunskap om farlighet som måste finnas om kemikalier, till vilka kemikalier som varor får innehålla.

Företagen har ansvaret för att de kemiska produkter och varor de säljer inte skadar människors hälsa och miljön. Det är viktigt att företag blir mer medvetna om hälso- och miljörisker med sina varor och i ökad utsträckning byter ut farliga ämnen.

Myndigheternas tillsyn av kemiska produkter och farliga ämnen i varor måste öka. Inköpare och konsumenter behöver bli mer medvetna om kemiska risker både för att kunna ställa krav på företag och för att kunna göra övervägda miljöval.

Handlingsplanen pekar ut åtgärdsområden som Kemikalieinspektionen anser är viktiga för att åstadkomma en giftfri vardag. Detta innebär även ett steg på väg mot riksdagens miljö kvalitetsmål Giftfri miljö. Ytterligare åtgärder kommer att identifieras under de kommande åren genom samarbete med andra myndigheter, näringslivet, forskarsamhället, miljöorganisationer och konsumentorganisationer. Många åtgärder har en längre tidshorisont än de fyra år som handlingsplanen omfattar. Detta gäller särskilt för förändringar av EU-lagstiftningen och för internationella överenskommelser.

Kemikalieinspektionen föreslår följande åtgärder:

- Regeringen avsätter särskilda medel för ökad satsning på forskning inom området kemiska hälso- och miljörisker. Finansieringen av forskningen bör dessutom bli mer långsiktig och samordnas bättre. Forskning inom områdena hormonstörande ämnen, samverkans effekter mellan kemikalier samt hälso- och miljörisker med nanomaterial är exempel på angelägna områden. Barn och kemiska risker bör särskilt beaktas.

- Regeringen ger Kemikalieinspektionen i uppdrag att efter samråd med Naturvårdsverket, Livsmedelsverket och Läkemedelsverket och andra berörda centrala myndigheter göra en bred genomgång av EU:s lagstiftning och identifiera en strategi för hur reglerna på sikt kan utvecklas och förbättras för att bidra till en giftfri miljö enligt svenska miljömål och till en giftfri vardag. I uppdraget ingår att lämna övergripande förslag till hur lagstiftningen på EU-nivå kan ändras och effektiviseras.
- Kemikalieinspektionen prioriterar arbetet i OECD och i EU för att i EU:s olika lagstiftningar bidra till att få till stånd vetenskapligt baserade kriterier och vägledningsdokument med hög skyddsnivå för hormonstörande ämnen, samverkans effekter av kemikalier samt för hälso- och miljörisker med nanomaterial.
- Kemikalieinspektionen verkar för att metoderna för EU:s riskbedömning utvecklas ytterligare för att rimligt säkerställa att vi inte underskattar risken för att kemikalier ska skada barn.
- Sverige verkar för att EU-lagstiftningen skärps så att ökade krav ställs på företagen att ta fram kunskap om hälso- och miljöfarligheten hos de kemikalier människor utsätts för i sin vardag.
- Sverige blir ett av de ledande medlemsländerna i EU när det gäller att ta fram förslag till förbud och liknande för farliga kemikalier som människor kan utsättas för i sin vardag.
- Sverige verkar för att EU-lagstiftningen skärps för att ytterligare begränsa förekomsten av farliga kemikalier i varor som används på ett sådant sätt att konsumenter kan utsättas för hälsofarliga kemikalier. Det gäller särskilt förekomsten av kemikalier som kan orsaka cancer, ärftliga genetiska skador eller skador på fortplantningen. Det gäller även för kemikalier som kan orsaka allergi, som är misstänkt hormonstörande eller kan ansamlas i miljön.
- Kemikalieinspektionen ökar kraftigt sin tillsyn över farliga kemikalier i leksaker och andra varor som används på ett sådant sätt att människor i sin vardag kan utsättas för farliga ämnen.
- Sverige verkar för skärpt EU-lagstiftning och internationella överenskommelser om att det ska finnas brett tillgänglig information om hälso- och miljöfarliga kemikalier i varor.
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att i samråd med Kemikalieinspektionen göra en konsekvensanalys av ett nationellt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel utgående från den nivå som Kemikalieinspektionen har identifierat som långsiktigt hållbar samt att verka för ett strängt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel inom EU:s gödselmedelslagstiftning.
- Kemikalieinspektionen främjar och stödjer företagen i arbetet att i högre utsträckning byta ut farliga ämnen i kemiska produkter och varor.
- Kemikalieinspektionen analyserar hur ekonomiska styrmedel kan användas för att få till stånd utbyte av farliga ämnen eller på andra sätt minska hälso- och miljörisker.
- Kemikalieinspektionen, i samarbete med Konsumentverket och andra myndigheter, bidrar mer till att öka konsumenters och inköparens kunskap om kemiska risker och därmed möjligheten att göra medvetna miljöval.

Allt fler kemikalier i vardagen

Kemikalieproduktionen ökar

Kemikalieproduktionen i världen ökar kraftigt. På cirka 50 år har den ökat från mindre än 10 miljoner ton till över 400 miljoner ton per år. Vissa länder i Asien och Latinamerika har en stark ökning. OECD beräknade år 2001 att den globala kemikalieproduktionen kommer att växa med 85 procent mellan år 1995 och år 2020.

Antalet kemiska ämnen som förekommer i samhället är mycket stort. Företagens rapportering till EU:s kemikaliemyndighet visar att över 100 000 kemiska ämnen används. Det finns inga säkra siffror på hur många av dessa ämnen som är av kommersiell betydelse eller hur många som konsumenter kommer i kontakt med.

Vi utsätts för fler kemikalier

Den snabbt ökande tillverkningen av varor är en förklaring till den kraftiga produktionsökningen av kemikalier. Det finns miljontals varor på den globala marknaden. Kunskapen om hur många och vilka kemiska ämnen som ingår i alla dessa varor är dålig. Gamla modeller, t.ex. av mobiltelefoner, tv-apparater och kläder, byts mot nya modeller i en allt snabbare takt. Den snabba omsättningen är mycket påtaglig när det gäller konsumentprodukter som är speciellt avsedda för barn. År 2005 tillfördes det svenska samhället cirka 40 000 ton leksaker. Det innebär ungefär 30 kg leksaker per barn och år. Den årliga tillförseln av många andra varor är också hög, t.ex. datorer (44 000 ton) och tv-apparater (22 000 ton). Den snabba tekniska utvecklingen gör att elektronik ofta byts ut långt innan varan är uttjänad. Omsättningen av mobiltelefoner och andra elektroniska produkter som t.ex. tv-apparater och datorer är snabb.

Användningen av kemikalier är starkt kopplad till vår livsstil. De varor som vi använder i vår vardag som konsumenter framställs med hjälp av kemikalier. Vi utsätts nu för ett betydligt större antal kemiska ämnen i vår vardag än tidigare. Det gäller leksaker, kläder, elektronik, kosmetika och de byggprodukter våra hus är tillverkade av. I maten kan det finnas små rester av bekämpningsmedel eller kemiska ämnen från livsmedelsförpackningar. Kunskaperna är dåliga om hur olika kemiska ämnen kan samverka på ett sätt som ökar risken.

Kosmetiska och hygieniska produkter hamnar normalt till slut i avloppet och kan förorena våra sjöar och vattendrag. Många kemikalier kan långsamt läcka från varorna under deras livstid, t.ex. från kläder och elektronik. Läckaget av en farlig kemikalie från en enskild vara kan verka försumbart. De stora volymerna av varor gör dock att det totala läckaget kan vara betydande och orsaka skador i miljön. Människor kan sedan utsättas för kemikalien genom att den t.ex. återfinns i livsmedel eller vatten. Små barn kan få i sig kemikalier via bröstmjölken.

Den snabba omsättningen leder också till stora mängder miljöfarligt avfall. Om avfallet inte tas hand om på ett riktigt sätt kan det liksom användningen leda till spridning av svårnedbrytbara ämnen som ansamlas i miljön. Förekomsten av farliga ämnen i varorna gör också att det blir svårare att återvinna materialet, utan att åter utsätta människa och miljö för risker.

Kemiska risker i vår vardag

Kemiska produkter

Kemiska produkter finns i våra hem, i förskolan och skolan och olyckstillbuderna är vanliga. Giftinformationscentralen fick år 2008 omkring 27 000 förfrågningar som gällde olyckstillbud med kemiska produkter. Vuxna kan av misstag dricka en flytande produkt eller få stänk på hud och i ögon. Barn kan dricka eller äta den eller spilla produkten på sig. Allvarligare olyckor handlar ofta om petroleumdestillat (t.ex. tändvätska, lampolja och lacknafta) eller frätande produkter (t.ex. propplösare och maskindiskmedel).

Kemiska produkter som används i hemmet kan innehålla flyktiga ämnen, t.ex. lösningsmedel eller doftämnen, som inandas när produkterna används.

Kosmetiska och hygieniska produkter

Tvål, schampo och hudkrämer innehåller tensider för att lösa upp fett och smuts. De kan även innehålla tillsatser som parfymer, färgämnen och konserveringsmedel. Kemiska ämnen i nanoform finns i vissa kosmetiska och hygieniska produkter. En del av tillsatserna kan vara allergiframkallande. Andra produkter som kan utsätta konsumenterna för farliga kemikalier är smink och hårfärgningsmedel. Även dessa produkter kan innehålla allergiframkallande ämnen. Så kallade parabener har länge använts som konserveringsmedel i kosmetiska och hygieniska produkter. Vissa parabener, främst propylparaben och butylparaben, misstänks kunna påverka kroppens hormonella system.

Byggvaror och byggmaterial

Byggmaterial kan avge kemiska ämnen till inomhusluften. Vi har dålig kunskap om vilka kemiska ämnen som kan finnas i byggmaterial och hur de kan lämna materialet. För att installera ett golv används ett antal produkter, det kan t.ex. gälla fuktskydd, avjämning och spackling, isolering, lim samt ytbehandling. Vi vet inte i vilken utsträckning det finns en ökad hälsorisk för att vissa kemiska ämnen i produkterna kan samverka när de frigörs.

Byggvaror och byggmaterial kan innehålla eller avge farliga ämnen som t.ex. formaldehyd, ftalater och organiska lösningsmedel.

Sandlådor och klätterställningar utomhus består ofta av impregnerat trä. Träskyddsmedel innehåller normalt ämnen som är farliga för hälsan. De farligaste produkterna, t.ex. kreosotprodukter, får inte användas på lekplatser.

Kläder och andra textilier

Många kemikalier och stora mängder används vid tillverkning av textilier. Cirka tre kg kemikalier används i snitt för att tillverka en t-shirt i bomull. Det handlar om allt från bekämpningsmedel vid odlingen, användningen av olika funktionskemikalier, till medel mot mögel vid långväga transporter.

Kemikalier används för att ge textilen särskilda egenskaper, t.ex. att vara flamsäker, vattenavvisande eller ”luktsäker” (antibakteriella egenskaper). Ett stort antal kemikalier används för att textilen ska få förväntat utseende och färg. Plasttryck på textilen kan innehålla mjukgörare. För att åstadkomma eftersträvd färgnyans används en mängd olika färgämnen.

Exempel på farliga ämnen som kan förekomma i textilier är bromerade flamskyddsmedel, formaldehyd, ftalater, perfluorerade ämnen, nonylfenoletoxilater och dispersionsfärger. Det

handlar om allt från kemiska ämnen som är extremt svårnedbrytbara i miljön, till ämnen som är hormonstörande, allergiframkallande eller cancerframkallande.

I skor kan stora mängder mjukgörande ftalater förekomma, liksom olika allergiframkallande ämnen, t.ex. dimetylfumarat.

För vissa kemiska ämnen finns det gränsvärden för hur höga halter som får förekomma i kläder, men för de flesta ämnen som kan förekomma saknas gränsvärden. Under gränsvärdet är sannolikt risken normalt låg, men för skador som t.ex. cancer och allergiska reaktioner är det svårt att fastställa helt säkra halter. Kemiska analyser visar dessutom att halter som ligger över gränsvärdena förekommer relativt ofta. Det gäller särskilt för textilier som importerats till EU.

Elektronik, elektriska apparater och verktyg

Förekomsten av tv-apparater, datorer, mobiltelefoner och liknande ökar i hemmen. Elektronik innehåller ofta farliga ämnen som olika metaller och bromerade flamskyddsmedel. Förutom elektronik finns många andra elektriska apparater i hemmen som kylskåp och tvättmaskiner, i vilka silversalter allt mer används som biocider. Dessutom finns elektriska installationer i form av strömbrytare, strömuttag, kablar m.m. Höljen och andra delar av plast kan t.ex. innehålla flamskyddsmedel och mjukgörare.

Handtagen till både elektriska verktyg och handverktyg som skruvmejslar och hammare kan innehålla ftalater som mjukgörare och i vissa fall även föroreningar i form av cancerframkallande polycykliska aromatiska kolväten, så kallade PAH:er.

Leksaker

Leksaker kan vara tillverkade av plast, trä, metall, gummi, textil eller papper. Olika material är ofta blandade i leksaker. Höga halter av mjukgörande ämnen kan finnas i leksaker som är gjorda av plast eller gummi. Textil kan vara behandlad med flamskyddsmedel. Färgämnen finns nästan alltid i leksaker och ibland tillsätts även doftämnen. Vissa färg- och doftämnen är allergiframkallande.

Kontroller har visat att leksaker kan innehålla förbjudna ämnen. Det gäller t.ex. bly och vissa ftalater som kan skada fortplantningen.

Bekämpningsmedel

Bekämpningsmedel skiljer sig från andra kemiska produkter genom att syftet normalt är att medlet ska vara giftigt för den levande organism man vill bekämpa. Det innebär också att konsumenter bör hantera bekämpningsmedel med särskilt försiktighet, även om de inte får använda de farligaste medlen.

Allt fler varor är behandlade med biocider. De biocider som framför allt finns i konsumentprodukter är desinfektionsmedel och konserveringsmedel. Desinfektionsmedel används i t.ex. mjällschampo, tandkräm, golvbeläggningar, duschraperier, disktrasor, matlådor, kylskåp och skärbrädor. Konserveringsmedel används i t.ex. tapeter, tältdukar, skosulor, sportkläder och mobiltelefoner.

Exempel på ämnen som används för dessa ändamål i varor är silversalter, pyrithionsalter, triklosan och jod. En omotiverad användning av biocider i varor leder till att människor och miljön i onödan utsätts för farliga ämnen. Vissa forskare misstänker att biocidanvändning, t.ex. av silversalter, kan ge upphov till s.k. korsresistens. Det skulle i så fall innebära att silvret kan bidra till att viktiga läkemedel förlorar sin verkan genom att bakterier blir motståndskraftiga mot antibiotika.

Växtskyddsmedel används av konsumenter i hemträdgårdar och på krukväxter. Människor kan även utsättas för bekämpningsmedel på golfbanor eller om de bor nära fält som besprutas. Barn kan bli utsatta när de leker i parker eller sportar på idrottsplatser.

Förorening av livsmedel och dricksvatten

Livsmedel och dricksvatten kan förorenas av kemikalier på olika sätt. Vissa livsmedel kan innehålla höga halter av ämnen som är svårnedbrytbara och som ansamlas i miljön. Dessa finns främst i animaliska livsmedel och särskilt i fet fisk. Föroreningen av livsmedel, som fisk, spannmål och rotfrukter, med tungmetaller är ett stort hälsoproblem.

Ny kunskap om gamla miljöproblem visar att i vissa fall är läget allvarligare än vad vi tidigare har trott. Särskilt allvarliga är problem som påverkar våra baslivsmedel. Kadmium är på väg att bli ett folkhälsoproblem. Många svenskar utsätts för så mycket kadmium att det finns risk att det bidrar till skador på skelett och njurar. Den största delen av vårt födointag av kadmium är från spannmål och rotfrukter. Stora fiskbestånd kan i praktiken inte längre användas som livsmedel av betydande delar av befolkningen på grund av höga halter av PCB, dioxiner och kvicksilver.

Material som kommer i kontakt med livsmedel, t.ex. förpackningar, kan avge ämnen som vandrar över och förorenar livsmedlet. Om livsmedlet har hög fetthalt eller förvaras under lång tid kan vissa ämnen i högre utsträckning vandra över. Nappflaskor av plast, svarta köksredskap av plast, konservburkar och teflonkärl är exempel på varor som har avgett farliga ämnen till livsmedel, i vissa fall över fastställda gränsvärden.

Det kan även finnas resthalter av bekämpningsmedel i livsmedel och dricksvatten. Resthalter finns främst i vegetabiliska livsmedel som har behandlats med bekämpningsmedel. Även kött kan innehålla rester av bekämpningsmedel, om djuren har behandlats eller om djurfodret innehåller växter som har besprutats med bekämpningsmedel. Läckage av bekämpningsmedel från odlingar, åkermark eller vårdslös hantering av medel kan förorena råvattentäkter. I svenska råvatten kan ibland fortfarande låga halter av vissa bekämpningsmedel hittas som under många år har varit förbjudna i Sverige.

Åtgärder som krävs

Forskning behövs för att förebygga skador

Forskningen är en nödvändig förutsättning för att kemikaliekontrollen ska kunna förebygga skador. En stark svensk forskning har stor betydelse för att svenska politiker och myndigheter ska kunna få genomslag i EU och internationellt för den svenska kemikaliepolitiken. Viktiga forskningsområden gäller hormonstörande ämnen, samverkans effekter av kemikalier och hälso- och miljörisker med nanomaterial. Barn och kemiska risker bör särskilt beaktas inom dessa forskningsområden.

Att förebygga skador kan kosta pengar, i form av forskningsinsatser eller produktutveckling för att byta ut farliga kemikalier. Vad som ofta glöms bort är att åtgärder i efterhand, t.ex. asbest- och PCB-sanering, vida kan överstiga kostnaderna för de förebyggande åtgärderna. Forskning om samhällets kostnader till följd av skador orsakade av kemikalier är därför viktig. Det kan gälla saneringskostnader, vårdkostnader och kostnader för sjukskrivning.

Finansieringen av svensk forskning inom området kemiska risker behöver utökas, bli mer långsiktig och samordnas. Flera forskningsfinansiärer har i dag delar av sådan finansiering, som konkurrerar med en mängd andra områden. För att öka samordningen är en möjlighet att

en forskningsfinansiär får ansvar för samordning av den forskning som krävs som stöd för arbetet med en giftfri miljö.

Kunskapen om vilka kemikalier som är farliga måste öka

För de flesta kemiska ämnen saknas det tillräcklig kunskap om hur farliga de är för människans hälsa och för miljön. Det innebär att människor ofta utsätts för ämnen som vi inte vet hur farliga de är, t.ex. om de är allergiframkallande eller cancerframkallande.

Den omfattande okunskapen om vilka ämnen som är farliga är ett stort hinder för att åstadkomma ett bra skydd. Den europeiska kemikalielagstiftningen (Reach) kommer under de kommande tio åren stegvis att förbättra situationen genom de krav på kunskap om hälso- och miljöfarlighet som finns i lagstiftningen. Även denna lagstiftning är dock otillräcklig när det gäller kraven på företagen att ta fram tillräcklig kunskap om kemiska ämnens farlighet för att säkerställa ett bra skydd.

För att det ska vara möjligt att förebygga skador måste EU:s lagstiftning ställa ytterligare krav på företagen att ta fram sådan kunskap.

EU:s lagstiftning behöver skärpas

Arbetet med att utveckla EU:s lagstiftning är långsiktigt. Endast vissa förändringar är möjliga att nå under den fyraårsperiod som handlingsplanen omfattar. En bred genomgång behöver göras av EU:s lagstiftning för att ta fram en strategi för hur reglerna kan utvecklas och förbättras för att bidra till en giftfri vardag och i förlängningen en giftfri miljö enligt svenska miljömål.

Förutom att EU:s lagstiftning måste ställa ytterligare krav på företagen att ta fram kunskap om hälso- och miljöfarlighet behövs på sikt en rad andra skärpningar av lagstiftningen. För kemiska ämnen som människor utsätts för i vardagen och som innebär klara risker bör Sverige i EU agera för förbud eller andra begränsningar.

Både företag och andra kunder behöver bättre information om farliga ämnen som ingår i varor för att kunna ställa krav och ha möjlighet att välja varor med mindre farliga kemikalier. Sverige bör verka för regeländringar i EU som säkrar att information om farliga ämnen i varor når tillverkare, importörer och försäljare samt att dessa förmedlar informationen vidare till konsumenten. Informationen är angelägen även i avfallsledet för att göra det möjligt att använda återvunnet material utan att utsätta människa och miljö för risker. Viktigast är de varugrupper där det finns en högre risk för att konsumenter kan utsättas för farliga ämnen. Det är främst byggvaror och byggmaterial, kläder, textilier, elektronik och leksaker.

Barn och ungdom är ofta känsligare än vuxna för påverkan från kemikalier. Det kan särskilt gälla för s.k. hormonstörande ämnen. EU:s olika lagstiftningar måste kompletteras med regler för vilka ämnen som ska betraktas som hormonstörande. Reglerna måste ändras så att hormonstörande och andra särskilt farliga ämnen inte får förekomma i varor som finns i människors vardag, särskilt i varor avsedda för barn och ungdom. Lagstiftningen måste också utvecklas för att ta mer hänsyn till att kemiska ämnen kan förstärka varandras farlighet, så kallade kombinationseffekter.

Utvecklingen av nanomaterial är snabb. Idag används nanomaterial i många olika varor, t.ex. elektronik, kläder och andra textilier, sportutrustning, kosmetiska och hygieniska produkter samt leksaker. Vi vet fortfarande för lite om hur nanomaterial på kort och lång sikt påverkar människan och miljön. Förutom forskning om risker med nanomaterial behöver därför också EU:s lagstiftning utvecklas för att skyddet ska bli bättre. Det gäller främst för regler om kemikalier och om bekämpningsmedel, men kan även gälla olika EU-harmoniserade produktregler.

Vi vet att människor drabbas av allergi och andra överkänslighetsreaktioner orsakade av varor i vår vardag. Det behövs därför skärpta regler för förekomst av allergiframkallande ämnen i konsumentprodukter.

Föroreningen av miljön, och särskilt av livsmedel, med svårnedbrytbara organiska kemiska ämnen som ansamlas i miljön måste minska. Detsamma gäller för tungmetaller. Sverige bör agera i EU för att ett strängt gränsvärde införs för kadmium i mineralgödsel. Det behövs dessutom troligtvis ytterligare kadmiumförbud i EU:s lagstiftning för att minska föroreningen av åkermark från andra källor än mineralgödsel.

Myndigheternas tillsyn måste öka

EU:s regelverk för kemikalier har kraftigt utökats. Den europeiska kemikalielagstiftningen (Reach) träder stegvis i kraft. Tillståndssystemet för biocider kommer att omfatta många fler produkter. Regler om varningsmärkning ställer nya krav på företagen. Nya EU regler utarbetas t.ex. för kosmetika och leksaker. Kemikaliereglerna är tekniskt komplicerade regler. Många företag behöver mer kunskap för att få förutsättningar att bättre följa reglerna.

Myndigheternas tillsyn måste öka för att kontrollera både att företagen förstår och att de följer lagstiftningen. Varor som används av svenska konsumenterna innehåller ofta hälsofarliga kemikalier. Kontroller har visat att det är relativt vanligt att halten av farliga kemikalier är högre än vad som är tillåten enligt reglerna. Det är därför viktigt att Kemikalieinspektionen ökar antalet kemiska analyser av farliga kemikalier i varor.

Företagen är ansvariga för att deras produkter är säkra

Det är viktigt att näringslivet åtar sig att ta bort farliga kemikalier i varor som människor kan utsättas för utan att invänta skärpningar av detaljregler i lagstiftningen. Det gäller särskilt för förekomsten av ämnen som kan orsaka cancer, ärftliga genetiska skador eller skador på fortplantningen. Det gäller även ämnen som kan orsaka allergi, är misstänkt hormonstörande eller kan ansamlas i miljön.

Kemikalieinspektionen kan underlätta för företagen att ta sitt ansvar t.ex. genom dialoger och praktiska webbaserade verktyg som stöd för val av kemikalier som är acceptabla från hälso- och miljöskyddssynpunkt.

Krav från kunder kan i vissa fall vara en stark drivkraft för att företagen ska utveckla sitt arbete med att minska riskerna. Den offentliga upphandlingen kan genom sina stora inköp påverka kraftigt. I den offentliga miljön finns dessutom områden där barn och ungdom vistas som skolor, förskolor och lekplatser.

Det är svårt för vanliga konsumenter att göra miljömedvetna val eftersom kunskapen om farliga kemikalier och hur de används i varor inte är lätt att skaffa sig. Den positiva miljömärkningen, som EU-blomman och den nordiska Svanen, kan vägleda konsumenten genom att den ”översätter” komplexa situationer till enkla symboler.

Ekonomiska styrmedel har visat sig i vissa fall vara en effektiv metod för att nå miljöpolitiska mål. Sådana styrmedel har i relativt liten omfattning använts för att minska risker med kemikalier. Kemikalieinspektionen ska därför utreda inom vilka områden ekonomiska styrmedel kan vara lämpliga. Exempel på frågor som ska belysas i utredningen är valda kemikaliers priskänslighet, vilka företag och andra aktörer som är berörda, konsekvenser för samhällsekonomin och förväntade effekter på hälsa och miljö.

Information till konsumenterna, företag och handeln är ett viktigt medel för att minska risker. Kemikalieinspektionen kommer i samarbete med andra myndigheter att satsa på att öka konsumenternas kunskap om hur barn kan utsättas för farliga ämnen och hur vi vuxna kan

skydda dem. Även daghems- och skolpersonal behöver råd och vägledning för att kunna göra medvetna val så att barn inte i onödan utsätts för farliga kemikalier.

Internationellt samarbete är viktigt

Produktionen av kemiska produkter och varor sker i ökad utsträckning i områden med snabb ekonomisk tillväxt, som Asien och Latinamerika. För att kontrollen av kemikalier i framtiden ska vara effektiv kommer det att krävas mer av internationellt samarbete och globala överenskommelser.

Förutom regeländringar i EU bör Sverige verka för internationella överenskommelser som säkrar att information om farliga ämnen i varor når tillverkare, importörer och försäljare samt att dessa förmedlar informationen vidare till konsumenter.

Det är viktigt att Sverige agerar för att fler svårnedbrytbara organiska ämnen begränsas genom Stockholmskonventionen. Att få till stånd en skarp kvicksilverkonvention är också viktigt, eftersom kvicksilver fortfarande är ett stort problem i många delar av världen. Det internationella kemikaliearbetet är splittrat, med bristande samordning. Ett ökat internationellt samarbete är en förutsättning för att nå det svenska miljömålet Giftfri miljö, bland annat behövs möjligheten att globalt begränsa andra farliga kemikalier än kvicksilver och svårnedbrytbara organiska ämnen.

Handlingsplan för en giftfri vardag

Bilaga 1

Kemikalieinspektionen har fått i uppdrag av regeringen att redovisa en handlingsplan för en giftfri vardag. I den här handlingsplanen redovisas de åtgärder som behöver vidtas. Även målsättningar för tänkta åtgärder under åren 2011 – 2014 med tidplan och resursuppskattning redovisas.

Handlingsplanen är inriktad på hälsorisker för konsumenter orsakade av direkt exponering eller exponering via miljön för farliga kemiska ämnen. Risker som innebär att barn kan skadas är högt prioriterade.

Satsningar är nödvändiga i EU och internationellt inom områden där det finns förutsättningar att nå framgång. Arbete inom ramen för EU:s kemikalielagstiftning (Reach) ska prioriteras högt. Ambitionen i handlingsplanen är även att svenska företag påtagligt ska öka sitt arbete med kemikaliesäkerhet med fokus på utbyte av farliga kemikalier. Det är också viktigt att kraftigt öka tillsynen i Sverige av farliga ämnen i varor.

Forskning ingår inte i handlingsplanen, men Kemikalieinspektionen vill ändå lyfta fram att den svenska forskningen om kemiska ämnens hälso- och miljörisker behöver stärkas. Det är av stor betydelse för att den svenska regeringen och myndigheter ska kunna få genomslag för den svenska kemikaliepolitiken i EU och internationellt.

Kemikalieinspektionen föreslår därför att regeringen avsätter särskilda medel för ökad satsning på forskning inom området kemiska risker. Finansieringen av forskningen bör dessutom bli mer långsiktig och samordnas bättre. En forskningsfinansiär bör få ansvar för samordning av den forskning som krävs som stöd för arbetet med en giftfri miljö. Forskning inom områdena hormonstörande ämnen, samverkans effekter mellan kemikalier samt hälso- och miljörisker med nanomaterial är särskilt angelägen. Barn och kemiska risker bör särskilt beaktas inom dessa forskningsområden.

Kemikalieinspektionen kommer under våren 2011 att publicera en rapport med en strategi för att minska riskerna med farliga kemiska ämnen i varor. Strategin kommer bl.a. att användas för att under kommande år komplettera handlingsplanen för en giftfri vardag med ytterligare åtgärdsförslag.

Handlingsplanen pekar ut åtgärdsområden som Kemikalieinspektionen anser är särskilt viktiga för att åstadkomma en giftfri vardag. Ytterligare åtgärder kommer att identifieras under de kommande åren genom samarbete med andra myndigheter, näringslivet, miljöorganisationer och konsumentorganisationer. Många åtgärder har en längre tidshorisont än de fyra år som handlingsplanen omfattar. Detta gäller särskilt i fråga om förändringar av EU-lagstiftningen och för internationella överenskommelser.

Målsättningar och åtgärder

1. Ökad kunskap om kemiska hälsorisker

Målsättning Till 2014 tar EU:s olika rättsakter, med hög skyddsnivå, hänsyn till hormonstörande effekter, samverkans effekter samt hälso- och miljörisker med nanomaterial vid riskbedömning och vid beslut om åtgärder.

Åtgärder:

- Kemikalieinspektionen ger uppdrag till forskare att göra kunskapssammanställningar inom områden som är viktiga i EU-arbetet och i det internationella arbetet. Det gäller t.ex. inom områdena skador orsakade av kemikalier vid tidig utveckling (t.ex. effekter på nerv-, reproduktions-, immun- och hormonsystemen hos foster och barn), samverkans effekter av kemikalier samt växande individers exponeringsförhållanden (år 2011 – 2014).
- Kemikalieinspektionen prioriterar arbetet i OECD och i EU för att i EU:s olika rättsakter få till stånd vetenskapligt baserade kriterier och vägledningsdokument med hög skyddsnivå för hormonstörande ämnen, samverkans effekter av kemikalier samt hälso- och miljörisker med nanomaterial. Det nordiska samarbetet är viktigt för att undvika dubbelarbete (år 2011 – 2014).

Åtgärderna beräknas till 2-3 mnkr per år. Samarbete ska ske med svenska forskare och andra myndigheter såsom Livsmedelsverket och Läkemedelsverket.

2. Ökad satsning på EU:s kemikalielagstiftning

Målsättning: Sverige ska vara ett av de ledande medlemsländerna i EU när det gäller att ge underlag till regler som förhindrar att människor i sin vardag utsätts för hälsofarliga kemikalier. Det innebär att Kemikalieinspektionen i genomsnitt per år ska föreslå att totalt cirka 10 kemiska ämnen klassificeras som farliga (2-3 ämnen), får begränsad användning (2-3 ämnen) eller förs upp på kandidatförteckningen för tillståndssystemet (4-5 ämnen). Kemikalieinspektionen ska också i snitt göra tre ämnesutvärderingar per år.

Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen har gemensamt identifierat vilka kemiska ämnen i kosmetiska och hygieniska produkter som kan medföra risker i människors vardag och har påbörjat åtgärder inom respektive myndighets ansvarsområde.

Åtgärder:

- Kemikalieinspektionen prioriterar särskilt arbetet att inom ramen för EU:s kemikalielagstiftning Reach ta fram förslag på ämnen som bör föras upp på kandidatförteckningen för tillståndsprövningen eller begränsas (år 2011 – 2014).
- Kemikalieinspektionen ger i EU förslag på klassificering av ämnen som förekommer i konsumentprodukter. Det gäller särskilt för ämnen som kan orsaka cancer, ge ärftligt genetiska skador, skada fortplantningen eller orsaka allergi (år 2011 – 2014).
- Kemikalieinspektionen gör ämnesutvärderingar för att säkerställa att farliga ämnen som förekommer i människors vardag utvärderas tidigt i programmet (år 2012 – 2014).
- Kemikalieinspektionen granskar företagens testplaner och verkar i medlemsstatskommittén för att omfattande kunskap om högvolyämnenas farlighet tas fram (år 2012 – 2014).
- Läkemedelsverket och Kemikalieinspektionen utökar sitt samarbete för att effektivare kunna åtgärda kemiska risker från ämnen som förekommer i kosmetiska och hygieniska produkter. Exempel på ämnen som kan vara aktuella är fenykvicksilversalter och triklosan. Samarbetet ska även omfatta frågan om antibiotikaresistens. (år 2011 – 2014).

Samarbete ska bl.a. ske med Läkemedelsverket, Livsmedelsverket, näringslivet och forskarsamhället. Åtgärderna beräknas till 8 -10 mnkr per år.

3. Minska riskerna från hälsofarliga ämnen i livsmedel

Målsättning: Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen har gemensamt identifierat viktiga källor till förorening av livsmedel med farliga kemiska ämnen och har påbörjat åtgärder inom respektive myndighets ansvarsområde.

Förutsättningarna ska finnas för att kadmiumhalten i svensk åkermark på sikt minskar. Detta innebär ett kraftigt sänkt nationellt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel och att EU har antagit stränga gränsvärden för kadmium i mineralgödsel. Även andra åtgärder har beslutats på EU-nivå för att minska tillförseln av kadmium till åkermark.

Åtgärder:

- Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen utökar sitt samarbete för att effektivare kunna bedöma och åtgärda föroreningar i livsmedel. Exempel på områden som samarbetet ska omfatta är: kadmium i livsmedel, resthalter av bekämpningsmedel, biocider som kommer i kontakt med livsmedel, persistenta och bioackumulerande ämnen samt metaller i utrustning som kommer i kontakt med livsmedel. Möjligheten att kunna bedöma kombinationseffekter är en viktig del av detta arbete (år 2011 – 2014).
- Kemikalieinspektionen identifierar vilka kadmiumkällor som är av betydelse för förorening av åkermark med kadmium. Underlag tas fram för eventuella begränsningsförslag i Reach för konstnärsfärger och andra kadmiumkällor som idag inte täcks av begränsningar (år 2011 – 2013).
- Regeringen ger Jordbruksverket i uppdrag att i samråd med Kemikalieinspektionen göra en konsekvensanalys av ett nationellt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel utgående från den nivå som Kemikalieinspektionen har identifierat som långsiktigt hållbar samt att verka för ett strängt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel inom EU:s gödselmedelslagstiftning (år 2011 – 2012).
- Naturvårdsverket i samverkan med Kemikalieinspektionen identifierar om det inom Naturvårdsverkets ansvarsområde finns förutsättningar att vidta ytterligare åtgärder som på sikt kan medföra en påtaglig minskning av åkermarkens kadmiumbelastning (år 2011 – 2012).

Samarbete ska bl.a. ske med Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Jordbruksverket, näringslivet och forskarsamhället. Åtgärderna beräknas till 1-2 mnkr per år.

4. Bättre information om farliga kemiska ämnen i varor

Målsättning: Utökade informationskrav införs i relevant EU-lagstiftning. Detta förbättrar informationen till berörda företag och kunder om de miljö- och hälsofarliga ämnen som ingår i material och varor under en varas livscykel, inklusive avfallsledet.

Reglerna i EU:s kemikalielagstiftning Reach som gäller information om särskilt farliga ämnen i varor ska tillämpas på ett sätt som leder till bra informationsspridning. Detta ger ökad kunskap om vilka farliga ämnen som finns i vilka varor och ökar därmed kraven på leverantörerna att byta ut ämnena till mindre farliga.

Förutsättningar ska finnas för att det på global nivå kan utvecklas informationssystem för farliga kemiska ämnen i varor. Detta innebär bl.a. att det på SAICM:s högnivåmöte 2012 fattas beslut om att gå vidare med att utarbeta ett informationssystem för någon eller några viktiga varugrupper från risksynpunkt, t.ex. leksaker, textilier, elektronik eller byggprodukter.

Konsumenternas kunskap är bättre om hur barn kan utsättas för farliga ämnen och hur vi vuxna kan skydda dem. Förskole- och skolpersonal har bättre kunskap för att kunna göra medvetna val så att barn inte i onödan utsätts för farliga kemikalier.

Åtgärder:

- Sverige verkar i EU och internationellt för att krav införs på information om förekomst av farliga kemiska ämnen i varor. Det innebär arbete inom ramen för SAICM för att få till stånd ett globalt informationssystem för prioriterade varugrupper och fortsatt agerande för att få in informationskrav i produktsäkerhets-, ekodesign- och olika produkt direktiv om farliga ämnen i vissa varor. Det innebär även att verka för att tillämpningen av reglerna i EU:s kemikalielagstiftning (Reach) om information om särskilt farliga ämnen i varor ger möjligheter till bra informationsspridning (år 2011-2014).
- Kemikalieinspektionen genomför kommunikationsinsatser för att sprida kunskap om kunders rätt till information om särskilt farliga ämnen i varor enligt EU:s kemikalielagstiftning (Reach) (år 2012 – 2013).
- Kemikalieinspektionen genomför olika kommunikationsinsatser kopplade till broschyren ”Kemikalier i barns vardag” samt andra insatser riktade till konsumenter om risker med farliga ämnen i varor, t.ex. leksaker (år 2012 – 2014).

Samverkan ska ske bl.a. med andra myndigheter såsom Konsumentverket samt med näringslivet och konsumentorganisationer. Åtgärderna beräknas till 1-2 mnkr per år.

5. Företags eget arbete med att byta ut farliga ämnen

Målsättning: Dialoger har genomförts med näringslivet. Prioriterade branscher är leksaks-, kosmetika-, elektronik, textil- och byggbranschen. Minst två av branscherna har satt uppföljningsbara mål för sitt arbete med att minska riskerna genom byte av farliga ämnen i sina varor. Det gäller särskilt förekomsten av ämnen som kan orsaka cancer, ärftliga genetiska skador eller skador på fortplantningen, men också ämnen som kan orsaka allergi, misstänks vara hormonstörande eller kan ansamlas i miljön.

Kemikalieinspektionen har bra kunskap om biocidanvändning i varor. Kunskapen om när biocider fyller en rimlig funktion är bättre hos företag, kommuner och konsumenter. Onödig användning av biocider har minskat.

Konsumenter är mer medvetna om riskerna med egen användning av växtskyddsmedel. Onödig användning har minskat. KemI har bättre kunskap om hur växtskyddsmedel används på allmänna platser och har vid behov genomfört åtgärder för att minska användningen.

Åtgärder:

- Kemikalieinspektionen och Läkemedelsverket genomför dialoger med näringslivet om kosmetiska och hygieniska produkter, bl.a. om allergiframkallande ämnen och om åldersgräns för hårfärgningsprodukter (år 2011 – 2012).
- Kemikalieinspektionen genomför dialoger med prioriterade branscher i näringslivet, inklusive branscher som använder biocider i varor. Dialoger genomförs även med kommuner och företag om riskerna med bekämpning av skadedjur i hemmen (år 2012 – 2014).
- Kemikalieinspektionen ser till att kemiska analyser genomförs för att få underlag till dialoger med näringslivet och för att senare bedöma dialogernas genomslag (år 2011 – 2014).

- Kemikalieinspektionen genomför en Giftfri miljökonferens med inriktning på utbyte av farliga ämnen i varor (år 2011).
- Kemikalieinspektionen genomför en kartläggning av biocidanvändningen i varor. Projekt genomförs för att undersöka biocidverkan i varor efter en tids användning, t.ex. i kläder. Kartläggning av bekämpningsmedelsanvändningen på allmänna platser genomförs (år 2011 – 2013).
- Kemikalieinspektionen genomför kommunikationsinsatser riktade till kommuner och konsumenter. Målgrupp och inriktning bestäms senare bl.a. baserat på genomförda kartläggningar. Det kan t.ex. gälla användning i hemmet av bekämpningsmedel eller säker bekämpning av skadedjur i hemmet (år 2012 – 2014).

Samverkan ska bl.a. ske med näringslivet, andra myndigheter såsom Läkemiddelverket, Livsmedelsverket och Konsumentverket samt kommuner. Åtgärderna beräknas till 5-6 mnkr per år.

6. Ökad tillsyn av farliga ämnen i varor

Målsättning: Tillsynen över farliga ämnen i varor är kraftigt utökad. Analyser av innehållet i varor visar på en ökad regelefterlevnad för de ämnen som tillsynen gäller.

Åtgärder:

- Kemikalieinspektionen ser till att kemiska analyser genomförs inriktade bl.a. på ämnen i varor som omfattas av informationskrav i EU:s kemikalielagstiftning Reach, bromerade flamskyddsmedel, perfluorerade ämnen, ftalater och tungmetaller. Analyser genomförs både som en grund för planering av tillsynsinsatser och för att följa upp genomförda tillsynsprojekt (år 2011 – 2014).
- Kemikalieinspektionen genomför varuinspektioner inriktade bl.a. på elektronik, leksaker, textilier i offentlig miljö (bl.a. skolor och förskolor). Vilka inspektionsinsatser som ska utföras åren 2013 – 2014 kommer till viss del att baseras på resultaten från de första årens genomförda kemiska analyser (år 2011 – 2014).
- Kemikalieinspektionen genomför kommunikationsinsatser och varuinspektioner kopplade till informationskraven om särskilt farliga ämnen i varor (Reach) (år 2011 – 2012)

Samverkan ska bl.a. ske med Konsumentverket. Åtgärderna beräknas till 2-4 mnkr per år.

7. Ökat internationellt arbete

Målsättning: En global kvicksilverkonvention har beslutats som på ett så heltäckande sätt som möjligt omfattar varor som innehåller kvicksilver.

Beslut har fattats om upptag i Stockholmskonventionen för de kemiska ämnena HBCD, kortkedjiga klorparaffiner och endosulfan. EU har nominerat minst tre ytterligare ämnen för upptag i konventionen.

Åtgärder:

- Kemikalieinspektionen ger stöd till regeringen i arbetet att åstadkomma en ändamålsenlig kvicksilverkonvention (år 2011 – 2013).
- Kemikalieinspektionen arbetar aktivt inom ramen för Stockholmskonventionen (år 2011 – 2014).

Åtgärderna handlar till stor del om att ge regeringen ett bra stöd. Åtgärderna beräknas till 2 mnkr per år.

8. Nya lagstiftningsinitiativ

Målsättning: Förutsättningar finns år 2012 för att bedöma hur EU:s rättsakter på sikt kan utvecklas för att ytterligare bidra till det svenska miljömålet Giftfri miljö.

Åtgärder:

- Regeringen ger Kemikalieinspektionen i uppdrag att efter samråd Naturvårdsverket, Livsmedelsverket och Läkemedelsverket och andra berörda centrala myndigheter göra en bred genomgång av EU:s lagstiftning och identifiera en strategi för hur reglerna på sikt kan utvecklas och förbättras för att bidra till en giftfri miljö enligt svenska miljömål och till en giftfri vardag. I uppdraget ingår att lämna övergripande förslag till hur lagstiftningen på EU-nivå kan ändras och effektiviseras. Översynen bör omfatta alla lagstiftningsområden med betydelse för kemikaliehantering, dvs. kemikalierregler som Reach och klassificeringsförordningen men även regler om bekämpningsmedel, läkemedel, regler för särskilda produkttyper såsom elektronik, avfallsregler och produktsäkerhetsregler. Genom översynen ska områden identifieras där mer detaljerade förslag till strategier eller lagstiftningsförslag behöver tas fram. Översynen ska särskilt:
 - a) utreda och identifiera behovet av samordning av lagstiftningsområden för att hantera kemikalier i ett livscykelperspektiv, t.ex. Reach och avfallsregler,
 - b) redovisa förändringar i lagstiftningen som behövs för att säkra skyddet av barns hälsa,
 - c) utreda hur kunskapskraven kan utvecklas, bl.a. vad det gäller s.k. lågvolymämen,
 - d) bedöma eventuella skillnader i skyddsnivån för hälsa och miljö i olika lagstiftningar, t.ex. i EU-regler för bekämpningsmedel, kosmetiska och hygieniska produkter och livsmedel,
 - e) analysera konsekvenserna av olika alternativ och analysera möjligheten till regelförenklingar.
- Sverige verkar för att få till stånd EU-regler om en hållbar användning av biocider (år 2011 – 2014).

Samverkan ska bl.a. ske med Läkemedelsverket, Livsmedelsverket och näringslivet. Åtgärderna beräknas till 2 mnkr per år.

9. Andra styrmedel än lagstiftning

Målsättning: Andra styrmedel än kemikalierregler och produktregler ska i ökad omfattning användas för att minska riskerna med farliga ämnen i varor.

Åtgärder:

- Kemikalieinspektionen utreder om ekonomiska styrmedel i högre utsträckning kan användas för att skydda konsumenters hälsa och om så är fallet lämnar förslag på metoder (år 2011 – 2012).
- Kemikalieinspektionen utvecklar sin webbplats så att information riktad till konsumenter blir tydligare och mer omfattande (år 2012 – 2014)

- Kemikalieinspektionen utvecklar ett närmare samarbete med Konsumentverket för att bättre kunna nå ut med information till konsumenter (år 2011 – 2014).

Samverkan ska bl.a. ske med Konsumentverket och forskare. Åtgärderna beräknas till 1 - 2 mnkr per år. För ytterligare kommunikationsinsatser se även avsnitt "Företags eget arbete med att byta ut farliga ämnen".

KEMI

Kemikalieinspektionen

Esplanaden 3A, Box 2
172 13 Sundbyberg

www.kemikalieinspektionen.se

